

چهارشنبه ۱۷ / ۹ / ۱۴۰۰ جلسه ۴۷

موضوع: فقه شعائر / ادله رجحان تعظیم شعائر / دلیل سوم: اجماع (قولی و عملی)

در مورد بحث تعظیم شعائر از آیات استفاده کردیم و به این نتیجه رسیدیم که تعظیم شعائر یا واجب است یا مستحب. البته اگر عدم تعظیم سر از هتک درآورد، تعظیم قطعاً واجب می‌شود؛ چون هتک حرام است، اما در ماسوی موارد مستحب می‌شود. اگر تعظیم نکردن شعائر سبب تعطیل تعظیم شود، در بسیاری از موارد واجب و در بعضی از موارد مستحب می‌شود.

دلیل دوم: علاوه بر ادله نقلی بحث سیره عقلا و متشرعه بود. عقلاء عالم مطالبی را که برایشان شعار، شعیره و علامت است، محترم می‌شمارند؛ مثل پرچم یک کشور که مردم آن کشور محترم می‌شمارند.

دلیل سوم: اجماع

دلیل سوم: بر وجوب یا ندب و یا حرمت و هن تعظیم شعائر اجماع است. اجماع شامل اجماع قولی و اجماع عملی است. مثلاً احترام عالمی که حق تعلیم و تربیت بر انسان دارد، واجب یا مستحب است. اصل تعظیم شعائر و تعظیم کسی و حتی تعظیم شیئی که برای ما مهم است مثل قرآن، همه می‌گویند تعظیم کنید و بی احترامی نکنید.

در بحث اجماع قولی کتابی داریم به نام العناوین که مؤلف این کتاب شاگرد پسر مرحوم کاشف الغطاء بوده است. ایشان می‌فرمایند یک امر ضرورت مکتب و دین وجوب تعظیم شعائر است که از مرحله اجماع هم بالاتر است.

عنوان ۲۵ لا کلام فی أن إهانة ما هو المحترم شرعا والاستخفاف به حرام، وقد دل علی ذلك العقل، فإن العبد يستحق بالاستخفاف بما هو محترم عند مولاه الذم والعقاب، و يحكم عقله بأن ذلك مبغوض عند مولاه، و كذلك النقل مما دل علی المنع من استخفاف المؤمن أو النبی أو القرآن أو نحو ذلك من الكتاب و السنة، و قد انعقد علی ذلك الإجماع، بل يمكن دعوى الضرورة أيضا علیه، فإنه شيء يعرفه الصبيان والنساء فضلا عن العوام. و علی هذا يتفرع فروع كثيرة: من حرمة تلويث المساجد و المشاهد المشرفة و قبور الأولياء و العلماء، و حرمة الاستهزاء بهم و التخفيف عليهم، و إلقاء النجاسة علی القرآن أو إلقائه فيها، و كذلك التربة الحسينية، و أنواع المأكولات المحترمة، و نظائر ذلك كثيرة.^۱

ملا احمد نراقی در عوائد الايام می‌فرمایند هر کسی از روی عمد به شعائر هتک و بی احترامی کند، کافر است؛ چون تعظیم شعائر از ضروریات دین است.

نکاتی در مورد عوائد الايام

ملا احمد نراقی در عوائد الايام ۸۸ عائده (یعنی نکات ارزشمند و پرفایده) دارند. ۲۹ عائده در مورد مباحث فقهی، ۵۰ عائده در مورد مباحث اصولی، ۳۶ اثبات ماهیت، عائده ۶۰ رموز کتاب بحار الانوار مرحوم علامه مجلسی، عائده ۷۳ اصطلاحات صاحب

۱. العناوین الفقهیة، الحسینی، السید میر عبد الفتاح، ج ۱، ص ۵۵۶.

وافی مرحوم ملا محسن فیض در مورد رجالی که نامشان تکرار شده است. عائده ۸۴ توضیح در مورد این قول رجالیان که می‌گویند هو مولا. این مولا یعنی چه. عائده ۸۵ در مورد قول رجالیان که می‌گویند لا بأس به. این لا بعث به یعنی چه؟ عائده ۸۸ تصحیح بعضی از اسامی رجالیان و لقب و کنیه آنها. یعنی عوائد الایام هم اصول، هم فقه و هم رجال است.

مرحوم ملا احمد نراقی در عائده ۲ می‌فرماید اگر کسی شعائر را عالماً و عامداً هتک کند، کافر است. ایشان می‌فرمایند اصل بر حجیت تمام روایاتی است که به دست ما رسیده، مگر روایتی که نتوانیم دلیلی بر حجیتش پیدا کنیم و یا به تعبیر دیگر روایتی که دلیل بر عدم حجیتش داشته باشیم. اگر این را بپذیریم، خیلی عجیب می‌شود.

مرحوم حسن بجنوردی در کتاب القواعد الفقهیه می‌فرماید بر این کبری (وجوب تعظیم شعائر) اجماع داریم.

الاول الاجماع علی حرمة هتك ما هو من حرمة الله وشعائر الدين، فانهم ادعوا الاجماع علی حرمة تنجيس المساجد وإدخال النجاسة المسریة فیها معللاً بأنها مستلزم لهلكتها فكأنهم جعلوا حرمة الهتك أمراً مفروغاً منه وأيضاً قالوا بجواز إدخال النجاسة غیر المسریة فیها ما لم يستلزم هتكها، فكأن حرمة ما يستلزم الهتك أمر مسلم عندهم، ومن المعلوم أن اتفاقهم علی حرمة الهتك لیس لخصوصیة فی المساجد بل تكون لاجل أنها من حرمة الدين وشعائره، وذلك لان ما هو من حرمة الله وشعائره تعالى هتكه يؤل إلى هتك حرمة الله عزوجل، وهذا شيء ينكره العقل ويقبحه كما سنذكره فی الدلیل العقلی إنشاء الله.^۲

مرحوم صاحب جواهر در جلد ۲۱ صفحه ۳۴۵ می‌فرماید کسی که به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت (علیهم السلام) حرف زشتی بزند، کاری را انجام می‌دهد که زمینه‌ساز کفر است، و الا اگر کسی مسلمان باشد، به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت (علیهم السلام) توهین نمی‌کند. اگر کسی این کار را انجام دهد، می‌شود کافر مرتد. اگر کسی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، امامان (علیهم السلام)، حضرت زهرا (سلام الله علیها)، انبیاء الهی، قرآن و یا کعبه را هتک کند، این شخص هتک حرمت خدای متعال را کرده و می‌شود کافر.

فی اندراج الساب من المسلمین فی الناصب الذی ورد فیہ أنه حلال الدم والمال، بل ینبغی القطع بکفر الساب مع فرض استحلاله، إذ هو من منکرى الضرورة حیثئذ، بل الظاهر کفره وإن لم یکن مستحلاً باعتبار کونه فعل ما یقتضی الکفر، کهتک حرمة الکعبة والقرآن، بل الإمام أعظم منهما، ولعله ظاهر المنتهی وغیره، لتعلیله القتل بأنه کافر مرتد.

بل الظاهر إلحاق سب فاطمة علیها السلام بهم وكذا باقى الأنبياء علیهم السلام بل والملائكة، إذ الجمیع من شعائر الله تعالى شأنه، فهتكها هتك حرمة الله تعالى شأنه، بل لا یبعد القول بقتل الساب حداً وإن تاب وقلنا بقبول توبته كالمرتد الفطرى وإن لم یكن منه.^۳

۲. القواعد الفقهیه، الموسوی البجنوردی، السید حسن، ج ۵، ص ۲۹۴.

۳. جواهر الکلام، النجفی الجواهری، الشیخ محمد حسن، ج ۲۱، ص ۳۴۵.

صاحب حدائق در الحدائق الناطره می‌فرمایند حرمت استنجا به چیزی که علوم دین بر آن نوشته شده و یا منع مسّ اسماء اهل بیت (علیهم السلام) و انبیاء بالحدث الاصغر و الاکبر مهم است و علما در اینجا تصریحات دارند به وجوب تعظیم شعائر. حتی بعضی‌ها قائل هستند که زیارت امام حسین (علیه السلام) یک بار در تمام عمر واجب است.

و اما القرآن العزیز و ما کتب علیه شیء من أسمائه تعالی، فلما مر من وجوب صونهما عن لیس بطاهر، فعن ملاقاته النجاسة بطریق اولی. و لظاهر قوله تعالی: ﴿فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ﴾ و قوله: ﴿يَتْلُوا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً﴾.

و ما کتب علیه شیء من علوم الدین فلدخوله فی الشعائر المأمور بتعظیمها فی قوله تعالی: ﴿وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ﴾ و ان لا تحل، لقوله: ﴿لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ﴾ و تردد فيه بعض محققى متأخرى المتأخرين و جعل التحريم احتمالا قويا.

مرحوم آیت الله خوبی در کتاب الصلوات می‌فرمایند دوائی عقلانی هم می‌تواند داخل در بحث اجماع (قولی و عملی) شود و هم می‌تواند داخل در دلیل دوم (سیره عقلا و متشرعه) شود.

سنی‌ها هم کبرای وجوب تعظیم شعائر را در مصادیق دارند. یعنی بعضی چیزها را مصداق می‌دانند که ما مصداق نمی‌دانیم و بعضی چیزها را مصداق نمی‌دانند که ما مصداق می‌دانیم. اما از نظر کبری اجماع قولی و اجماع عملی همه مسلمانان را ادعا می‌کنیم.

از بین ۳ رجال بزرگ تسنن (ابن حبان صاحب کتاب الثقات، ذهبی صاحب کتاب میزان الاعتدال و لسان المیزان، ابن حجر صاحب کتاب تهذیب التهذیب) ابن حبان مقدم است. ایشان متوفای ۳۵۴ و تقریباً هم عصر با مرحوم کلینی است.

ابن خزیمة ظاهراً استاد بخاری است که از جمله مهمترین پیشوایان اهل سنت است و وقتی به زیارت امام رضا (علیه السلام) می‌رفت، از فاصله چند متری خودش را روی زمین می‌انداخت و می‌گفت من باید بدن و لباسم را به خاک اینجا متبرک کنم. ولو انحراف در فکر هم داشته‌اند.

قبر امام رضا (علیه السلام)، ضریح و رواق‌ها از شعائر است. لذا اگر کسی در رواق‌ها بخوابد، یقیناً هتک حرمت و شعائر کرده است. در بین همه مسلمانان اجماع قولی یا اجماع عملی بر لزوم تعظیم شعائر و حرمت هتک شعائر وجود دارد.

۱۴۴۱ - عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرُّضَا وَهُوَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَبُو الْحَسَنِ مِنْ سَادَاتِ أَهْلِ الْبَيْتِ وَعَقْلَانِهِمْ وَجَلَّةُ الْهَاشِمِيِّينَ وَنَبْلَانِهِمْ يَجِبُ أَنْ يُعْتَبَرَ حَدِيثُهُ إِذَا رَوَى عَنْهُ غَيْرُ أَوْلَادِهِ وَشِيعَتِهِ وَأَبِي الصَّلْتِ خَاصَّةً فَإِنْ الْأَخْبَارُ الَّتِي رَوَيْتَ عَنْهُ وَتَبَيَّنَ بَوَاطِلُهَا إِمَّا الذَّنْبُ فِيهَا لِأَبِي الصَّلْتِ وَأَوْلَادِهِ وَشِيعَتِهِ لِأَنَّهُ فِي نَفْسِهِ كَانَ أَجَلٌ مِنْ أَنْ يَكْذِبَ وَمَاتَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرُّضَا بِطُوسٍ مِنْ شَرْبِهِ سَقَاهُ إِيَّاهَا الْمَأْمُونُ فَمَاتَ مِنْ سَاعَتِهِ وَذَلِكَ فِي يَوْمِ السَّبْتِ آخِرَ يَوْمٍ سَنَةِ ثَلَاثٍ وَمِائَتَيْنِ وَقَبْرُهُ بِسَنَابُذِ خَارِجِ النُّوْقَانِ مَشْهُورٌ بِزَارِ بَجْنَبِ قَبْرِ الرَّشِيدِ قَدْ زَرْتَهُ مَرَارًا كَثِيرَةً وَمَا حَلَّتْ بِى شِدَّةٌ فِي وَقْتِ مَقَامِي بِطُوسٍ فَزَرْتُ قَبْرَ عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرُّضَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى جَدِّهِ وَعَلَيْهِ وَدَعَا اللَّهُ إِزَالَتَهَا عَنِّي إِلَّا أَسْتَجِيبَ لِي وَزَالَتْ عَنِّي تِلْكَ الشَّدَّةُ وَهَذَا شَيْءٌ جَرَّبْتَهُ مَرَارًا فَوَجَدْتَهُ كَذَلِكَ أَمَاتَنَا اللَّهُ عَلَى مَجْبَةِ الْمُصْطَفَى وَأَهْلِ بَيْتِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.^۴

۴. الثقات، ابن حبان، ج ۸، ص ۴۵۷.

أحمد بن جعفر بن حمدان القطيعي قال سمعت الحسن بن إبراهيم أبا علي الخلال يقول ما همني أمر فقصدت قبر موسى بن جعفر فتوسلت به الا سهل الله تعالى لي ما أحب.^۵

۵. تاريخ بغداد، الخطيب البغدادي، ج ۱، ص ۱۳۳.